

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ ТА СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
Кафедра східної та слов'янської філології

Курсова робота з арабської філології

на тему:

**ВИДИ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ (НА МАТЕРІАЛІ АРАБСЬКОЇ
МОВИ)**

Студентки групи Пар 17-19

факультету сходознавства

денної форми навчання

Освітньої програми:

Арабська мова і література

та переклад, друга

східна мова, західноєвропейська мова

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.060 Східні мови

та літератури (переклад включно),

перша – арабська

Вовк Євгенії Віталіївни

Науковий керівник:

ст. викладач В.Г. Кононенко

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1	7
ФРАЗЕОЛОГІЯ ТА ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ.....	7
1.1 Фразеологічна одиниця та її місце у фразеології	7
1.2 Варіантність фразеологічних одиниць.....	12
1.2.1 Лексична варіантність фразеологічних одиниць	13
1.2.2 Граматична варіантність фразеологічних одиниць	14
1.3 Види та класифікації фразеологічних одиниць	16
Висновки до розділу 1	20
РОЗДІЛ 2.	22
ВИДИ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ В АРАБСЬКІЙ МОВІ.....	22
2.1 Особливості функціонування фразеологічних одиниць в арабській мові	22
2.2 Види фразеологічних одиниць в арабській мові.....	25
2.3 Ідейно-тематичні види фразеологічних одиниць	29
Висновки до розділу 2	32
ВИСНОВКИ.....	34
АНОТАЦІЯ АРАБСЬКОЮ МОВОЮ.....	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	37

ВСТУП

Мова – це не просто елемент комунікації між людьми, а невід’ємна частина кожного народу, культурний компонент кожної нації. Вивчення та дослідження певної мови дає зрозуміти чимало про життя, історію, традиції та звичаї її носіїв. Проте цього буде замало, щоб розкрити більше глибоких характеристик народу, таких як його менталітет, моральні цінності, релігійні вчення та духовне життя людей тощо. Ці знання заховані у фразеологічних одиницях.

Фразеологізми посідають особливе місце у національній культурі кожного народу. Оскільки фразеологічні одиниці поділяються на різноманітні ідейно-тематичні види, вони якнайкраще відтворюють щоденні проблеми людей, описують народні почуття та важливі особисті якості. Фразеологічні одиниці містять багато художніх зворотів та словосполучень, що унікальні у кожного народу. Це дає змогу дослідити не лише особливості культури народу, а й допомагає при вивченні мови ознайомитися з його історико-культурною сферою, а саме – фольклором. Фразеологізми передавалися з уст в уста і варіювалися з плином часу, а фразеологічний фонд розширювався, доповнювався та змінювався. Фразеологічні одиниці виступають одними з найважливіших особливостей кожної мови, адже поєднують у своєму лексичному складі та значенні життєву мудрість, філософію і багатовіковий досвід кожного окремого народу, його колорит.

Незважаючи на те, що фразеологічний фонд кожного народу формувалася протягом багатьох століть, фразеологія як наука почала досліджуватися дещо нещодавно. Саме тому існує ще чимало невирішених питань у її різноманітних напрямках. Метою численних дослідників та мовознавці наразі є збереження фразеологічних одиниць та класифікація їх за видами. Найпершою та найвагомішою класифікацією вважається класифікація В.В. Виноградова. Проте також важливо правильно розпізнати усі характеристики певного фразеологізму, аби віднести його до одного з видів.

Питання класифікації все ще вважається відкритим, адже окрім класифікації В.В. Виногорова існують також чимало різних класифікацій за окремими семантичними, лексичними, граматичними та іншими характеристиками фразеологічних одиниць. Дослідження та вивчення цього питання тривають і досі. Серед відомих вітчизняних та закордонних науковців, що досліджували фразеологічні одиниці і науку фразеологію загалом можна виокремити: В.В. Виногорова, М.М. Шанського, Л.Г. Авксентьєва, Л.Г. Скрипник, О.М. Мацько, С.Г. Гавріна, В.Л. Архангельського, В.Д. Ужченко, Б.О. Ларіна, О.І. Молотова, М.В. Ломоносова, Ф.І. Буслаєва, О.О. Потєбню, І.І. Срезневського, П.Ф. Фортунатова, О.О. Шахматова, Г.М. Удовиченко, В.М. Мокієнко, В.П. Жукова, О.О. Селіванову та інших. Найяскравішими прикладами дослідження класифікації фразеологічних одиниць за їх видами виступають праці “Сучасна українська мова. Фразеологія” Л.Г. Авксентьєва, “Фразеологія української мови” Л.Г. Скрипник, “Фразеологія сучасної української мови” В.Д. Ужченко та Д.В. Ужченко та інші. Незважаючи на численну кількість надбань щодо вивчення класифікацій видів фразеологічних одиниць, питання дослідження видів фразеологізмів на матеріалі арабської мови та з урахуванням усіх особливостей їх побудови та функціонування залишається нерозкритим.

Актуальність теми нашого дослідження полягає у виокремленні видів фразеологічних одиниць на матеріалі арабської мови, їх диференційних ознак та визначенні їх місця у науці фразеології. Як наслідок, це допомагає виявити окремі ідейно-тематичні групи, що характерні для арабської культури, а також зрозуміти моральні, етичні та духовні принципи арабів, їх спосіб життя.

Об’єктом дослідження лексичні, граматичні, семантичні, структурні особливості класифікації фразеологічних одиниць в арабській мові та їх місце у фразеології.

Предметом дослідження виступають види фразеологічних одиниць в арабській мові.

Мета курсової роботи полягає у дослідженні диференційних ознак видів фразеологічних одиниць та їх стилістичних особливостей функціонування в арабській мові.

Для досягнення поставленої нами мети необхідне розв'язання наступних **завдань:**

- визначити місце фразеологічних одиниць у науці фразеології;
- виокремити основні диференційні ознаки фразеологічних одиниць;
- відслідкувати варіантність фразеологічних одиниць та виокремити їх види;
- охарактеризувати види фразеологічних одиниць та їх класифікації;
- з'ясувати особливості функціонування фразеологічних одиниць в арабській мові;
- виокремити та порівняти схожі фразеологічні одиниці арабської та української мов;
- відслідкувати особливості видів фразеологічних одиниць арабської мови;
- виокремити ідейно-тематичні види фразеологічних одиниць.

Матеріалом дослідження фразеологічних одиниць арабської мови виступають публіцистичні та наукові статті з вивчення фразеологічного фонду арабської мови, а також двомовні словники фразеологічних одиниць.

Серед **методів дослідження** у курсовій роботі ми використовуємо такі методи як компонентний аналіз при виокремленні особливостей певних фразеологічних одиниць та порівняльно-описовий метод при порівнянні лексичного, семантичного та граматичного складу фразеологічних одиниць в арабській мові та їх аналогів в українській мові, що дає змогу виокремити характерні особливості класифікації фразеологічних одиниць за видами та їх варіантності в арабській мові.

Наукова новизна курсової роботи полягає у проведенні порівняльного аналізу певних видів класифікації фразеологічних одиниць, а також їх варіантностей в

арабській мові, що використовується для виокремлення певних особливостей культури, світобачення та менталітету арабських народів.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання одержаних результатів у лексикографічній практиці при розробці арабсько-українських та українсько арабських словників фразеологізмів, а також під час практичних занять з дисциплін: Арабська мова, Лексикографія арабської мови та Стилїстика арабської мови.

Структура курсової роботи

Курсова робота складається зі вступу, 2 розділів, висновків, анотації арабською мовою та списку використаної літератури.

РОЗДІЛ 1

ФРАЗЕОЛОГІЯ ТА ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ

1.1 Фразеологічна одиниця та її місце у фразеології

Сучасне повсякденне спілкування зазвичай складається зі слів, що поєднанні у словосполучення та речення, тобто із лексичних та синтаксичних словосполучень. Але окрім них, люди також часто використовують і окремі сталі вирази, що вважаються цілими, неподільними лінгвістичними одиницями. Тобто такі вирази неможливо поділити на частини, оскільки перші втратять своє смислове значення. Вони існують у мові кожного народу і якнайкраще характеризують його менталітет, цінності та навіть дають можливість відслідкувати певні етапи його розвитку. Прикладами таких виразів в українській мові є “замилувати очі”, “про вовка промовка”, “точити лясси” тощо. Сукупність подібних одиниць у мові складає її фразеологічну систему. Наука, що займається вивченням фразеологічної системи в її сучасному стані та історичному розвитку, називається *фразеологією* (Авксентьев, 1983, с.4-5).

Проте визначень терміну “фразеології” існує багато. О.М. Мацько виокремлює наступні три значення:

1. розділ мовознавства, що вивчає фразеологічну систему мови в її сучасному функціонуванні і з погляду історичного розвитку.
2. сукупність характерних засобів вираження думки, притаманних певній соціальній групі, окремому авторові, літературно-публіцистичному напрямові, діалекту чи групі говорів.
3. сукупність фразеологізмів тієї чи іншої мови (Мацько, 2010, с.129)

Проаналізувавши ці три варіанти термінів стає зрозуміло, що фразеологія займається вивченням та дослідженням сукупності сталих виразів – *фразеологічних*

одиниць або фразеологізмів, що використовуються різними народами у повсякденному мовленні. Щодо значення фразеологічної одиниці, то Л.Г. Скрипник описує їх як *“стійкі сполучення двох і більше слів, що створюють семантичну цілісність і відтворюються в процесі мовлення як готові словесні формули”* (Скрипник, 1973, с.7). Проте для того, аби відрізнити звичайні словосполучення від фразеологічних одиниць, важливо розуміти основні диференційні ознаки, що притаманні саме фразеологічним одиницям.

Щоб виокремити конкретні диференційні ознаки фразеологічної одиниці та визначити їх місце, нам варто проаналізувати характеристики на які спиралися дослідники, вивчаючи цю частину фразеології. В.В. Виноградов увів термін *“фразеологічна одиниця”* саме для позначення відтворюваних сполук у процесі мовлення. В.Д. Ужченко також стверджує, що *“чи не найчастіше головною ознакою фразеологічних одиниць називають їх відтворюваність у процесі мовлення, через що вони й набувають стійкості”* (Ужченко, 2005, с. 14).

В свою чергу, С.Г. Гаврін стверджував, що фразеологічна одиниця – це відтворювана загальноживана мовна одиниця, цілісна за своїм значенням і складена з двох або більше повнозначних слів. І згодом мовознавець виокремлює три основні ознаки фразеологічної одиниці, а саме *стійкість, відтворюваність, вживаність* (Гаврін, 1972, с. 101).

Досліджуючи питання ознак фразеологічної одиниці В.Д. Ужченко виокремив наступні диференційні ознаки, на які спиралися мовознавці:

- семантична цілісність;
- відтворюваність;
- метафоричність;
- стійкість;
- еквівалентність слову;
- нарізнооформленість;

- наявність не менше двох повнозначних слів;
- неперекладність (Ужченко, 2005, с. 13-14).

У своїй праці Л.Г. Скрипник порівнює фразеологічну одиницю зі словом, підкреслюючи їх наступні спільні риси:

- виступають одним цілим;
- відтворюваність;
- стійкість складу та структури;
- варіативність (Скрипник, 1973, с. 10-11).

Досліджуючи основні ознаки фразеологічної одиниці ми можемо відмітити, що не лише Л.Г. Скрипник, але й багато інших вчених розглядають фразеологічні одиниці у порівнянні зі словом. Причинами цьому виступають спільні семантичні ознаки обох визначень. І фразеологічні одиниці, і слова виражають різноманітні поняття і явища. В свою чергу, фразеологічні одиниці можуть виступати синонімами, позначаючи значення певних слів, наприклад: “морочити голову” – набридати, “накивати п’ятами” – втекти та інші. Але незважаючи на це, фразеологічні одиниці виступають складнішими структурно-семантичними утвореннями, аніж слово.

Також фразеологічні одиниці неодноразово порівнювали зі словосполученнями. *Словосполучення* – це смислово-граматичне об’єднання двох і більше повнозначних слів на основі підрядного або сурядного синтаксичного зв’язку, що служить для позначення розчленованого поняття (Шевчук, 2017, с. 347). Проте основна відмінність фразеологічної одиниці від вільного словосполучення полягає у тому, що загальноживані смислові та формальні відношення та зв’язки у фразеологічних одиницях відсутні. Фразеологічні одиниці формуються завдяки стійким зв’язкам між словами, що не можуть бути замінені будь-якими іншими словами, синонімічними за значенням. Тобто, фразеологічні одиниці утворюють семантично цілісне значення утворилося в результаті *метафоризації* вільного словосполучення.

Метафоризація – творення словесного образу за допомогою метафори. Метафоризація призводить до більшої злитності компонентів словосполучення. При метафоризації словосполучення його слова компоненти втрачають свою семантику, утворюючи єдине значення для всього вислову. Паралельно з цим відбувається зміна граматичної структури вислову, а стійкі формули стають все більш нерозкладними семантично, граматично і лексично. Отже, у фразеологічній одиниці є своя семантика, як і у окремого слова, що і є однією з їх спільних характеристик.

Проаналізувавши різноманітні диференційні ознаки та порівнявши фразеологічні одиниці зі словом та словосполученням, ми можемо стверджувати, що найхарактернішими ознаками фразеологічних одиниць виступають **семантична цілісність** та **відтворюваність**. Семантична цілісність фразеологічних одиниць полягає в тому, що їх значення неможливо розтлумачити, спираючись лише на значення слів, що виступають компонентами. Унікальне значення кожного фразеологізму виникає завдяки переосмисленню значень слів-компонентів, що набувають вторинного цілого значення.

Щодо відтворюваності, то вона виражається тим, що, на відміну від вільних словосполучень, які утворюються шляхом поєднання окремих повнозначних для слів для передачі певного комунікативного сенсу, фразеологічні одиниці мають незмінний склад компонентів, що, передають загальне, єдине значення.

Варто також звернути увагу на компоненти фразеологічних одиниць. Як зазначено вище, компонентам фразеологізмів виступають слова вільного словосполучення, що у складі фразеологізму набули іншої специфіки, призначення та втратили риси самостійного функціонування. Оскільки значення фразеологізмів виступають узагальнено-цілісними з компонентною основою. Також існують фразеологічні одиниці, у яких загальне значення компонентів суттєво відрізняються від реального значення слів. Тобто, виступаючи складовою частиною вільного словосполучення, слово становить самостійну лексичну одиницю, тоді як у складі

фразеологізму воно втрачає значеннєві властивості, зв'язок із своєю сферою семантичних та синтаксичних функцій (Авксентьєв, 1983, с.27).

У фразеологічних одиницях іноді неможливо визначити їх основний компонент, оскільки за будовою вони мають рівноправні компоненти. Це призводить до того, що внаслідок співвідношенням цілісних значень фразеологічних одиниць з відповідними частинами мови ми можемо визначити їх граматичні категорії. Існування фразеологічного значення і граматичних категорій уподібнює фразеологічні одиниці зі словом.

Незважаючи на численні порівняння та схожості фразеологічної одиниці зі словом за низкою ознак, ми не можемо стверджувати, що вони рівні, навіть якщо виражають спільне значення. Оскільки значення фразеологізму може співвідноситися зі значенням слова, то це виключає їх тотожність між собою. Згідно з твердженням В.П. Жукова, ключовими виступають способи передачі ознак значення: ознаки лексичного слова передаються його єдиною звуковою оболонкою, в той час як ознаки фразеологічного значення передаються у декілька способів (усім стійким комплексом компонентів, граматично панівним, дієслівним, іменним та іншими компонентами) (Жуков, 1978, с. 16-17).

Отже, дослідивши диференційні ознаки та характеристики фразеологічних одиниць, а також використавши порівняння їх семантичних, лексичних характеристик зі словом та словосполученням, ми можемо стверджувати, що *фразеологічні одиниці* займають ключове місце у фразеології оскільки є предметом її вивчення. Вони існують як самостійні одиниці, що утворилися в результаті переосмислення конкретних словосполучень. Фразеологічні одиниці мають свої структурні особливості, форму і зміст, а функціонують і протиставляються іншим мовним одиницям лише в цілісності своєї форми і змісту.

1.2 Варіантність фразеологічних одиниць

У підрозділі 1.1 ми неодноразово звертали увагу на такі основні ознаки фразеологічних одиниць як відтворюваність, стійкість та семантична цілісність. Проте варто зазначити, що інколи фразеологізми вживаються у різноманітних модифікаціях. Під модифікаціями ми маємо на увазі, що можлива видозміна лексичних наповнень або внутрішньої синтаксичної організації відповідних усталених одиниць. Подібні модифікації можна розглянути на прикладах, наведених А.П. Грищенко у його праці. Фразеологізм “за царя Гороха” може мати такі варіанти в українській мові як “за царя Томка”, “за царя Панька”, “за царя Хмеля” тощо (Грищенко, 2002, с. 207).

У фразеології такі модифікації фразеологічних одиниць називаються *варіантністю*. О.І. Васецька у своєму дослідженні спирається на наступний загальноновизнаний термін визначення варіантності: “варіантами визнають одиниці, що вирізняються в структурному плані” (Васецька, 2010, с. 71). Під “варіантами” ми маємо на увазі фразеологізми, що зазнали лексичних, граматичних чи інших змін у процесі їх вживання. Згідно визначенню ми можемо стверджувати, що, незважаючи на будь-які варіативні модифікації, фразеологічна одиниця зберігає свою основні диференційні ознаки (семантична цілісність, стійкість, метафоричність та інші).

Щодо значення фразеологічних варіантів, то Л.Г. Скрипник пропонує наступне визначення: “*фразеологічні варіанти – це співіснуючі в мовній системі утверджені традицією різновиди фразеологічних одиниць, які мають те саме значення, але різняться між собою одним чи кількома (іноді усіма) компонентами лексичного складу або певними елементами граматичної структури*” (Скрипник, 1973, с. 122). Мовознавець звертає увагу на зміни лексичного або граматичного складу, як на основні види варіантності фразеологічних одиниць. Адже окрім розмовної мови, відповідні трансформації та модифікація активно використовуються авторами у художній, публіцистичній літературі тощо. Головною їх відмінністю вважається те, що лексична варіантність характеризується змінами лексичного складу, в той час як

граматична варіантність – змінами структури фразеологізму. Проте, ми вважаємо, що варто дослідити їх детальніше, аби зрозуміти природу та вплив на формування та вживання фразеологічних одиниць.

1.2.1 Лексична варіантність фразеологічних одиниць.

Лексичні варіанти фразеологічних одиниць утворюються шляхом зміни їх компонентів на відповідні синоніми. Ці компоненти є семантично рівноцінними і внаслідок цього не спричиняють зміну значення фразеологізму. Прикладами лексичної варіативності якнайкраще виступають фразеологізми “набратися сміливості” або “убиватися в силу.” У першому прикладі слово “сміливість” може бути замінене синонімами “відвага” або “хоробрість”, у другому синонімами до слова “сила” виступають “снага” “міць” “потуга”.

В свою чергу, арабська мова багата на синоніми серед усіх частин мови, а лексична варіативність фразеологізмів (і не тільки) застосовується доволі часто. Наприклад, від арабського фразеологізму *العبرة بالتَّيَجَّةِ*, що перекладається як “повчання з результату” утворюється варіанта *الذَّرْسُ بِالْعَمَلِ*. Слово *ذَرَسُ* (урок) виступає синонімом до слова *عِبْرَةٌ* (повчальний приклад, урок), а *نَتِيجَةٌ* влучно трансформовано у слово з більш спрощеним значенням *عَمَلٌ* (дія). Усі компоненти даного фразеологізму замінені лексичними варіантами, проте сенс та значення фразеологічної одиниці залишилися незмінними.

Окрім літературної арабської мови, яка зазвичай використовується у новинах, публіцистичній, науковій та інших видах літератури, існує ще велика кількість діалектів, що суттєво відрізняються один від одного. Енциклопедія сучасної України дає наступне тлумачення терміну “діалект”: “діалект – різновид певної мови, що разом із літературним становить національну мову; засіб спілкування між представниками однієї територіальної чи соціальної групи” (Железняк & Масенко, 2007). Тобто, діалект використовується в розмовній мові і змінюється за фонетикою, лексичною системою, а інколи навіть граматиною в залежності від регіону його використання. Щодо діалектичного поняття у сфері фразеології, то подібні синонімічні зміни

називаються локальними. Локальні лексичні варіанти фразеологічних одиниць часто використовуються у спілкуванні, а найбільш уживані навіть фіксуються загальномовними словниками. Проте питання варіантності фразеологічних одиниць, що трансформуються внаслідок емоційно-стилістичного забарвлення, лінгвісти ще не прийшли єдиною думки, чи дійсно вони вважаються варіантами певної фразеологічної одиниці (Скрипник, 1973, с. 123-124).

1.2.2 Граматична варіантність фразеологічних одиниць

Граматична варіантність фразеологічних одиниць проявляється в тому, що фразеологізми мають однаковий семантичний та лексичний склад, проте відрізняються граматичною структурою (Денисюк, 2017, с. 92). Л.Г. Скрипник наводить приклади двох варіантів трансформації фразеологічних одиниць, а саме:

- фонетичні варіанти (“мотати на ус” – “мотати на вус”; “ні пари з уст” – “ні пари з вуст”);
 - акцентологічні варіанти (“виносити сміття з хати” – “виносити смі́ття з хати”)
 - морфологічні варіанти (“умиватися сльозами” – “умиватися слізьми”; “ні богові свічка, ні чортові кочерга” – “ні богу свічка, ні чорту кочерга”)
- (Скрипник, 1973, с. 136).

Їх відмінність полягає у тому, що у першому варіативність з’являється лише через шляхом відкидання (або додавання) певної фонемі, у акцентологічному – тільки зміною наголосу. Щодо морфологічної варіативності, то, у даному прикладі, вона обумовлена використанням паралельних відмінкових форм. Такий і подібні види трансформації фразеологічних одиниць дослідники називають *граматичною* або *формальною варіантністю*.

Серед граматичних варіантів фразеологічних одиниць також існують шляхи їх творення. Тож ми вважаємо, що ватро ознайомитися з граматичними варіантами видозміни фразеологічних одиниць, або краще розуміти особливості їх творення.

Мовознавці розглядають наступні граматичні варіанти трансформації фразеологічних одиниць:

- непрефіксовані, префіксовані та різнопрефіксні варіанти (“дерти носа” – “задирати носа”; “відкривати душу” – “розкривати душу”);
- різносуфіксні варіанти (“замовляти слово” – “замовляти слівце”; “удавати дурня” – “удавати дурника”);
- форма однини або множини іменника-компонента (“пекти рака” – “пекти раків”; “встромляти палицю в колеса” – “встромляти палиці в колеса”);
- відмінність синтаксичних зв’язків компонентів, зокрема – особливостями керування (“дерти носа” – “дерти ніс”; “прикусити язик” – “прикусити язика”);
- прийменникові, безприйменникові та різноприйменникові конструкції (“дійти розуму” – “дійти до розуму”; “піти світами” – “піти у світи”; “не своєю волею” – “не з своєю волею” – “не по своїй волі”);
- особові і безособові конструкції (“голова у когось закрутилася” – “закрутилося у чийсь голові”; “мов вода змила” – “мов водою змило”);
- явище паралелізму (“печать Каїна” – “каїнова печать”; “скрегіт зубів” – “зубовий скрегіт”);
- розгорнені або редуковані варіанти (“гріш ціна” – “гріш ціна в базарний день”; “ні в зуб” – “ні в зуб ногою”);
- варіація порядку слів (дієслівні фразеологізми: “піймати облизня” – “облизня піямати”; збіг фразеологізму з простим реченням: “руки сверблять” – “сверблять руки”; “зло бере” – “бере зло”).

Ми розглянули лексичні та граматичні варіантності фразеологічних одиниць, але ватро зазначити, що найпоширенішим видом варіантності виступають ті, що в одному фразеологізмі відрізняються за своїм і лексичним, і граматичним складом. Такі варіанти називають лексико-граматичними абр змішаними. Прикладами

фразеологічних одиниць зі змішаним типом варіантності виступають “ласий шматок – слашний кусок”, “як об стіну горохом – як у стінку горохом” тощо. (Скрипник, 1973, с. 136-141).

Отже, дослідивши та проаналізувавши лексичну та граматичну варіантність фразеологічних одиниць, можна стверджувати, що питання варіативності фразеологізмів залишається актуальним. Оскільки на фразеологічні одиниці впливають також емоційно-експресивні чинники, то часто буває важко провести межу між синонімічними фразеологізмами та різними за значення. Проте ми притримуємося думки, що якщо фразеологічна одиниця підпадає під один чи декілька характеристик будь-якого з типів варіантності, то ми можемо вважати її синонімічною, тотожною за значенням.

1.3 Види та класифікації фразеологічних одиниць

Окрім систематизації видів варіантності фразеологічних одиниць нам також варто звернути увагу на систематизацію власне фразеологічних одиниць. Існує чимало досліджень цього питання, внаслідок чого мовознавці розглядали різноманітні види класифікації фразеологічних одиниць, а саме: семантичний, функціональний, стилістичний, структурний, граматичний, генетичний тощо. Проте найбільш визнаною вважається семантична класифікація В.В. Виноградова. В основу цієї класифікації покладено принцип нерозкладності семантики фразеологічних одиниць (Авксентьев, 1983, с. 42).

В. В. Виноградов виділяє три види фразеологічних одиниць:

- *фразеологічні зрощення* – семантично неподільні фразеологічні одиниці, у яких цілісне значення невмотивоване, тобто не впливає на значення слів-компонентів. В. В. Виноградов підкреслював, що “*фразеологічне зрощення становить собою семантичну одиницю, однорідну зі словом, позбавлену внутрішньої форми*” (Виноградов, 1972, с. 51);

- *фразеологічні єдності* – семантично неподільні фразеологічні одиниці, цілісне значення яких умотивоване значенням компонентів. Фразеологічні єдності можуть виникати внаслідок вживання фрази у певній граматичній формі або за наявності експресивних відтінків значення (Скрипник, 1973, с. 13-14);
- *фразеологічні сполучення* – стійкі мовні звороти, які не є безумовними семантичними одиницями, оскільки характеризуються певною самостійністю складових частин (Авксентьев, 1983, с. 47).

В.В. Виноградов зробив вагомий внесок у розвиток та дослідження фразеології. Ця класифікація “пояснила” основні принципи утворення різних фразеологічних одиниць, семантичний зв’язок між їх компонентами. Але наука фразеології не стояла на місці і з плином часу та з виникненням нових досліджень, класифікація В.В. Виноградова ставала недосконалою і не давала чіткого розмежуванні видів фразеологізмів.

Ця недосконалість відіграла важливу роль і спровокувала потребу подальших досліджень. В свою чергу, мовознавець М.М. Шанський виокремлює четвертий вид класифікації та називає його *фразеологічними виразами*. Фразеологічні вирази – стійкі за своїм складом і вживанням фразеологічні звороти, які не тільки семантично подільні, але й цілком складаються зі слів з вільним значенням (Ужченко, 2005, с. 100).

Фразеологічні вирази М.М. Шанський поділяє на дві групи:

- *Фразеологічні вирази комунікативного характеру*, які постають предикативними словосполученнями, рівноцінні реченню і повністю виражають те чи інше твердження.
- *Фразеологічні вирази номінативного характеру*, що є сполученням слів, схожих лише певними частинами речення. Вони є словесною формою певних понять і виконують у мові номінативну функцію (Шанський, 1969, с.84-85).

Важливе місце у питання дослідження видів фразеологічних одиниць, на нашу думку, посідає дослідження Б.О. Ларіна. Лінгвіст досліджував умови, які визначають розвиток фразеологічних стереотипів із вільних словосполучень і виокремив наступні:

1. Втрата реалії.
2. Метафоризація.
3. Деформація компонентного складу (від первісної форми здебільшого залишається усічений фрагмент).
4. Порухення первісної граматичної структури.

Щодо класифікації видів фразеологічних одиниць Б.О. Ларіна виступає те, що він дослідив етапи розвитку і перебудови первісних вихідних словосполучень:

- перемінні словосполучення;
- стійкі метафоричні словосполучення;
- ідіоми (Ларин, 1977, с.157).

Існує ще чимало різноманітних видів фразеологічних одиниць, що виведені в окремі класифікації за їх характерними ознаками, проте ми вважаємо, що варто ознайомитися й з іншими їх видами.

Генетична класифікація – класифікація фразеологічних одиниць за джерелами їх дослідження. Вперше дана класифікація була розроблена українським лінгвістом А.Л. Булаховський і включала:

1. прислів'я і приказки;
2. професіоналізми;
3. усталені вислови з анекдотів, жартів тощо;
4. цитати й образи зі Старого і Нового завітів;
5. ремінісценції античної старовини;
6. переклади поширених іншомовних висловів (французьких, німецьких, італійських, англійських);

7. крилаті слова російських та іноземних письменників (поясненням цього виступає те, що дана класифікація була розроблена насамперед для російської мови. В іншому випадку до цієї групи також увійшли б численні крилаті вислови українських письменників);
8. влучні фрази видатних людей (Булаховський, 1952, с. 102-103).

Щодо генетичної класифікації власне українських фразеологічних одиниць, вагомий внесок зробила мовознавиця Л. Г. Скрипник і виділила наступні види:

- питома українські фразеологічні одиниці;
- запозичені фразеологічні одиниці;
- фразеологічні кальки й напівкальки (Скрипник, 1973, с. 149).

В свою чергу, Я.О. Спринчак поділяє фразеологічні одиниці на наступні групи за часом їх походження:

- спільнослов'янські (ті, що наявні у всіх або в більшості слов'янських мов);
- східнослов'янські (представлені тільки в східнослов'янських мовах, а в інших слов'янських мовах уживані як запозичення з них);
- властиві окремим слов'янським мовам (Я.О. Спринчак, 1976, с.33-38).

Функціональна класифікація містить сполуки, утворені без семантичного перетворення компонентів та модельовані утворення, тобто аналітичні і граматико-стилістичні конструктивні утворення. Досліджуючи усне монологічне мовлення Д.Х. Баранник п'ять основних груп функціональної класифікації, що розмежовані за особливостями їх сприймання в усному монологічному мовленні:

1. фразеологічні метафори народного характеру;
2. фразеологічні метафори літературного характеру;
3. фразеологічні образні узагальнення народного характеру;
4. фразеологічні образні узагальнення літературного характеру;
5. специфічно жанрова фразеологія (Баранник, 1968, с. 34-38).

С.Г. Гаврін вивчав функціональний аспект фразеологічних одиниць і в результаті дослідження запропонував наступні типи класифікації:

1. Образно-виразні стійкі сполуки, до яких належать метафоричні одиниці, сталі порівняння, сталі гіперболи і літоти, тавтологічні сполуки тощо.
2. Еліптичні сполуки, що об'єднують усічені стійкі сполуки слів.
3. Термінологічні фразеологізми, що охоплюють складені терміни науки, техніки, мистецтва тощо.
4. Афористичні фразеологізми, що виражають стійкі узагальнення
5. Контекстологічні сполуки (тотожні фразеологічним сполученням у класифікації В.В. Виноградова).
6. Ідіоми – всі стійкі словосполуки, що втратили внутрішню форму.

На думку С.Г. Гавріна, вищезазначена класифікація розкриває природу творення стійких сполук, механізм формування фразеології, вказуючи на ті функції, які фразеологічний склад мови виконує в мовленні (Гаврін, 1963, с.57).

Мовознавці розглядали різноманітні варіації класифікацій фразеологізмів, відштовхуючись від основних класифікацій, що, в свою чергу, значно розширило можливості дослідження видів фразеологічних одиниць у різних напрямках. Отже, вищеперераховані типи класифікацій дають змогу прослідкувати особливості класифікації фразеологічних одиниць за різними ознаками (семантичною, граматичною, функціональною), дослідити види фразеологізмів, що виокремлювали мовознавці у рамках кожної з класифікацій, а також з'ясувати природу фразеологічних одиниць, їх місце та особливості функціонування у мовній системі.

Висновки до розділу 1

У Розділі 1 було розглянуто різноманітні диференційні ознаки фразеологічних одиниць. Їх порівняння зі словом та словосполученням дало нам змогу визначити, що вони мають структурні особливості, зміст, форму. Ми можемо зробити висновок, що оскільки фразеологічні одиниці виступають об'єктом дослідження науки фразеології,

то їх можна виокремити в розряд мовних одиниць, що об'єднані спільною функцією. В свою чергу, за допомогою дослідження лексичної та граматичної варіантностей фразеологічних одиниць, ми підкреслили здатність фразеологізму до лексичних та граматичних трансформацій без втрати свого смислового та стилістичного значення.

Щодо видів фразеологічних одиниць, було визначено, що вони різняться відповідно до класифікації, у межах якої вони розглядаються. Спираючись на основну класифікацію В.В. Виноградова, що складається з таких видів фразеологічних одиниць як: фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності та фразеологічні сполучення, мовознавці продовжували дослідження даного питання і виокремлювали нові їх види (четвертий вид даної класифікації, запропонований М.М. Шанським – фразеологічні вирази), а іноді й класифікації. Проте оскільки фразеологізми розглядаються як одиниці, здатні до лексичних та граматичних модифікацій, то це підкреслює актуальність питання вивчення видів фразеологічних одиниць та дослідження можливостей появи їх нових класифікацій.

РОЗДІЛ 2.

ВИДИ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ В АРАБСЬКІЙ МОВІ

2.1 Особливості функціонування фразеологічних одиниць в арабській мові.

Арабська мова та її діалекти багаті на фразеологізми, ідіоматичні вирази, прислів'я і приказки тощо. Арабська мова належить до семіто-хамітської сім'ї мов. Загальновизнана думка, що арабська мова посідає одне з перших місць серед інших мов за своєю емоційністю та експресивною образністю. А фразеологізми якнайкраще відображають національні особливості кожної культури, менталітет, історія, побут та цінності, що, в свою чергу, підкреслює важливість їх дослідження та вивчення.

Використання фразеологізмів збагачує мову, надаючи їй образності та виразності. Основною властивістю фразеологічної одиниці є цілісність значення. Фразеологізми на відміну від вільних словосполучень не створюються мовцем, а відтворюються у готовому вигляді.

Хоча і фразеологічний фонд арабської мови вважається на сьогоднішній день маловивченим, проте любов арабів до використання фразеологізмів у своєму мовленні була і досі залишається їх характерною рисою. В арабській мові фразеологізми посідають важливе місце, адже їх активне використання в усному мовленні сягає ще періоду Джагілії. Важливе значення відіграв активний розвиток усної поезії і серед кочових племен, і серед осілих. Особливість розвитку арабської усної поезії полягала у дослівному запам'ятовуванні усних форм (Гриценко, 2011, с.32). Цей розвиток був спровокований способом життя кочових арабських племен. Кочове життя арабів не могло сприяти розвитку таких форм мистецтва як архітектури, скульптури, живопису тощо. Проте велика увага приділялася усній народній творчості, поезії та загалі мистецтву слова. Доказом цього виступають слова одного із дослідників життя бедуїнів (кочових племен, що населяли Аравійський півострів): *“Бедуїни не знають живопису й скульптури, нескладні їхні танці; якщо відволіктися від орнаментів, які*

жінки творять на килимах, то можна дійти висновку, що володіння словом, мистецтво оповіді й поезія – головне тло показу творчого обдарування народів Арабського Сходу” (Гриценко, 2011, с.34).

В історії формування арабської мови загалом вирішальне значення відіграло поширення Ісламу. Релігія посідає важливе місце в житті кожної людини. Саме тому серед фразеологізмів, що широко вживаються певним народом, дуже часто зустрічаються фразеологічні одиниці на релігійні теми, адже релігія і мова тісно пов’язані один з одним. Вірування, традиції та звичаї Ісламу знайшли яскравого відображення у фразеологізмах, які використовуються арабами і досі. Такі фразеологізми допомагають також зрозуміти ставлення народу до релігії, а також підкреслити важливість місця Ісламу та віри в історії арабського народу загалом.

Вчення Корану охоплюють усі сфери життя мусульман, а роль фразеологічних одиниць полягає у підсиленні поетичної виразності й емоційного впливу на читача. Найрозповсюдженішими фразеологізмами, що пов’язані з релігією виступають:

● كل شيء بعيد الله!

Усе у рука Бога!

● ما شاء الله!

О Боже!

● اتق الله!

Побійся Бога!

Яскравими прикладами широковживаних арабських коранічних фразеологічних одиниць виступають наступні:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Ім’ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

Особливістю даного вислову вважається те, що саме з нього починається кожна Сура Корану. Взагалі цей вислів використовується для початку будь-якої дії з покладанням на Бога.

الْحَمْدُ لِلَّهِ (سورة 1 آية 1)

Хвала Аллаху (Сура 18 Аят 1)

إِنْ شَاءَ اللَّهُ (سورة 18 آية 69)

Якщо побажає Аллах (Сура 18 Аят 69)

إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ (سورة 2 آية 156)

Ми належимо Аллаху і до Нього ми повертаємося (Сура 2 Аят 156).

Досліджуючи фразеологічні одиниці арабської мови та порівнюючи їх з українськими фразеологізмами ми можемо стверджувати, що є фразеологізми які повністю співпадають за значенням, семантично та навіть лексично. Прикладами таких фразеологізмів наведені нижче у Таблиці 1.

Таблиця 1

Українські фразеологізми	Арабські фразеологізми
проливати кров	يُسْفِكُ الدَّمَاءَ
далі свого носа нічого не бачити	مَا وَرَاءَ أَنْفِهِ لَا يَرِي أَيَّ شَيْءٍ
від чистого серця	مِنْ قَلْبٍ نَقِيٍّ
хоробрий як лев	شَجَانٌ كَالْأَسَدِ
боятися своєї тіні	الْخَوْفُ مِنْ ظِلِّكَ
душа в душу	الرُّوحَ وَالرُّوحَ

Проте не усі фразеологізми арабської мови мають дослівний відповідник. Є фразеологічні одиниці, що збігаються за своїм смисловим та стилістичним значенням, але відрізняються словами-компонентами. Приклади таких фразеологізмів наведені нижче у Таблиці 2 з додаванням дослівного переклад фразеологізму арабської мови.

Таблиця 2

Українські фразеологізми	Переклад арабських фразеологізмів	Арабські фразеологізми
кусати лікті	кусати кінчики пальців	عَضَ أَطْرَافَ أَصَابِعِكَ
Судний день	день виходу з могил	يَوْمَ الْقِيَامَةِ

між ними пробігла чорна кішка	між ними тріснула палиця	تشققت عصا بينهما
насолада очей	прохолода очей	برودة العين
душа в п'ятах	серця біля горла	قلوب قرب الحلق

На жаль, існує також багато фразеологічних одиниць арабської мови, які взагалі не мають відповідників в українській. В таких випадках використовується добір описового значення певної фразеологічної одиниці або ж пошук найбільш близького за значення (Горчинська, 2021, с. 1-2).

Отже, фразеологізми якнайповніше ілюструють усі етапи розвитку свідомості нації та пов'язані з ними історичні події. Вживання фразеологічних одиниць у мовленні наповнює її характерною виразністю та красномовністю, що є основними характеристиками арабської мови. Найяскравішими прикладами фразеологічних одиниць арабської мови виступають фразеологізми коранічного походження. На жаль, подібні фразеологізми або їхні окремі компоненти не мають відповідники в українській мові через відмінні релігії та умови розвитку народів.

Незважаючи на відмінності, фразеологічні одиниці дають можливість прослідкувати певні схожості у світобаченні загальних понять та моральних принципів як українського, так і арабських народів. Прикладами цього виступають фразеологізми української та арабської мови, що повністю або частково співпадають не лише за значенням, а й за лексичним та семантичним складом.

2.2 Види фразеологічних одиниць в арабській мові

Найпопулярнішою класифікацією фразеологізмів вважається класифікація В.В. Виноградова. Вона складалася з трьох видів фразеологічних одиниць (фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності та фразеологічні сполучення). Згодом М.М. Шанський додав четвертий вид фразеологічних одиниць (фразеологічні вирази).

У подальшому розвитку фразеології саме ці чотири види фразеологізмів вважаються загальноновизнаними у лінгвістиці.

Особливості відмінностей кожного виду фразеологізмів яскраво відображаються на матеріалі арабської мови, але варто мати на увазі, що, оскільки арабська мова походить з іншої мовної сім'ї, то матиме певні особливості у розподілі її фразеологічних одиниць. Варто зазначити, що фразеологічні одиниці в арабській мові поділяються на іменні та дієслівні. Їх різниця полягає у тому, з яких компонентів складається конкретна фразеологічна одиниця – іменних чи дієслівних.

Починаючи з фразеологічних зрощень в арабській мові варто зазначити, що вони мають свої характерні особливості. Насамперед важливо зазначити, що загальне значення фразеологічного зрощення не є еквівалентом певному лексичному значенню слів-компонентів конкретної фразеологічної одиниці. Наприклад, компонентами фразеологічного зрощення *يده ضاقت* є слова *يد* та *ضاقت*, що перекладаються як “рука” та “ставати вузьким, звужуватися” відповідно. Але фразеологічне значення даної фразеологічної одиниці звучить як “він став бідним”. Схожими прикладами є:

- *مات في جلده*, що в українській мові має аналог “перелякатися на смерть”;
- *جرض بریق*, що перекладається як “давитися слиною”, але має значення “сильно хвилюватися, бути сильно схвилюваним”;
- *أريه نجوما حمراء في عز الظهر*, компоненти якого перекладаються як “я покажу йому червоні зірки опівдні”, але має значення “я йому покажу, де раки зимують”.

Наступною важливою характеристикою є стійкість та неподільність значення фразеологічних одиниць. Ця особливість полягає у тому, що при зміні будь-якого компонента на інше слово, значення фразеологічного зрощення буде втрачено. Прикладами фразеологічних виступають:

- *ضرب في حديد بارد*, що дослівно перекладається як “бити по холодному залізу”, а має значення “займатися чимось непотрібним”. В українській мові є аналог даного фразеологізму – “товкти воду у ступі”;

- أحرز قصب السبق має переклад “досягати очерет першості”, але його значення – бути на першому місці, мати пріоритет чи переваги;
- ذهب كأمس دابر дослівно перекладається як “піти як вчорашнє минуле”, тобто – зникнути безвісти;
- لا يرزأ العدو فتيلًا має наступний переклад слів компонентів: “не шкодить ворогу ні на гніт”, але йдеться про людину, яка не несе ніякої шкоди.

Для деяких фразеологічних зрощень арабської мови характерною особливістю виступає синтаксична усіченість, що полягає у відсутності певного компонента. Слово-компонент може бути опущене без втрати значення або вжите з використанням допоміжного слова. Прикладом цієї характеристики ми вважаємо фразеологічне зрощення لا يسوى حبة الخردلة або його варіанту لا يسوى بصلة. Перекладаються дані фразеологічні одиниці “не вартує цибулини” і “не вартує зернятку гірчиці” відповідно. Ми бачимо, що тут не вистачає певної лексичної одиниці. Вона буде залежати суто від контексту вживання даного фразеологізму (Бекиров, 2016, с. 450-451).

Фразеологічні єдності – це такий вид фразеологізмів, що характеризується особливими семантичними зв’язками та граматичною структурою. Серед значень фразеологічних єдностей розрізняють пряме та переносне. Також цілісність та нерозкладність їх значення полягає у злитті значень окремих компонентів у єдине спільне. Варто зазначити, що у фразеологічних єдностях неможливо визначити головний компонент, оскільки значення фразеологізмів впливає з переосмислення усього словосполучення разом.

Розглянемо відмінність фразеологічних єдностей від фразеологічних зрощень. Прикладами виступатимуть дві синонімічні за значенням фразеологічні одиниці:

1. ما سقطت خردلة من يده (буквальний переклад – “з його руки не впало і гірничного зернятка”);
2. جمدت يده (буквальний переклад – “рука його затверділа”).

Значення першої і другої фразеологічних одиниць однаково позначають скупку, жадібну людину. Головна різниця полягає в тому, що в першому випадку завдяки слову *خردلة*, що перекладається як “гірчичне зернятко”, з’являється вмотивованість значення. Через це ми вважаємо, що перший фразеологізм належить до виду фразеологічних зрощень. Щодо другого фразеологізму – то вмотивованість значення відсутня, тому ми відносимо другу фразеологічну одиницю до фразеологічних єдностей.

На відміну від фразеологічних зрощень, для фразеологічних єдностей характерною є така особливість, що їх слова-компоненти можуть бути розбиті і відокремлені одне від одного вставками. Наприклад:

- *اراد بيض الانوق* буквально перекладається як “хотіти яєць шуліки”, але має значення “мріяти про неможливе”;
- *خدش اذنه* перекладається як “дряпати його вухо”, проте його значення – “різати слух”.

До даних фразеологічних єдностей ми можемо додати слово *جدا*, що перекладається як “дуже”. Це слово може бути використане для підсилення фразеологізмів, але їх значення залишається незмінним.

Іншими прикладами фразеологічних єдностей виступають:

دون سابق إنذار перекладається як “без попередження”, значення – “опис неочікуваних подій, вчинків”;

رأى الخفاش перекладається як “бачити кажана”, значення – “несправедливо судити”;

حصان و حمار перекладається як “кінь і осел”, значення – “як дві кралі води” (Бекиров, 2019, с. 4-7).

Фразеологічні сполучення відрізняються від попередніх видів фразеологічних одиниць своїми характерними особливостями. Першою особливістю фразеологічних сполучень виступає стійкість при відсутності ідіоматичності. Тобто, дані словосполучення, не маючи переносного значення, зберігають свій сенс лише при

збереженні усіх слів компонентів. Наприклад, *كظم غيظه* відповідно перекладається як “стримувати свій гнів” і одразу виступає фразеологічною одиницею.

Наступною важливою особливістю вважається стійкості одного зі слів-компонентів певного фразеологічного сполучення. Якнайкраще цю особливість ілюструє фразеологізм *بذل الجهود*, що перекладається як “докладати зусиль”.

Також до виду фразеологічних сполучень належать словосполучення, що є аналітичними паралелями, відповідному дієслову. Іншими словами, до фразеологічних сполучень належать масдари відповідних дієслів, що поєднані у словосполучення з іншим дієсловом, наприклад:

- *قدم اقتراحا- اقترح*, що перекладається “пропонувати”;
- *احاط علما- اعلم*, що перекладається “повідомляти”.

Щодо фразеологічних виразів, то їх яскравим прикладом виступає фразеологізм “*السمك الكبير يأكل الصغير*”, що перекладаються як “велика риба їсть маленьку рибу”, і має значення, що у сильного завжди винен менший, слабкий (Закиров, 2020, с. 14-15).

Отже, класифікація фразеологічних одиниць В.В. Виноградова та М.М. Шанського є універсальною для виокремлення загальних характеристик кожного з їх видів як української, так і арабської мови. Фразеологізми арабської мови яскраво ілюструють відмінності кожного з видів фразеологічних одиниць і дають можливість проаналізувати їхні особливості вживання в арабській мові. Але оскільки арабська мова належить до іншої мовної сім’ї, то дослідження кожного з видів фразеологічних одиниць на матеріалі арабської мови дало змогу виокремити такі окремі особливості як синтаксична усіченість без втрати значення, використання універсального підсилення у вигляді слова *جدا* для різних фразеологічних одиниць, формування фразеологічних словосполучень за допомогою масдарів дієслів тощо.

2.3 Ідейно-тематичні види фразеологічних одиниць

Араби використовували фразеологічні одиниці для збагачення мови, підкреслюючи свої здібності у красномовстві. В свою чергу, прислів’я і приказки

також вважаються фразеологічними одиницями. Прислів'я і приказка – це влучні образні вислови, часто римовані і ритмічні, які у стислій і точній формі дають оцінку подіям, явищам, обставинам, людським учинкам. Головна мета словників прислів'їв та приказок полягає не в самих прислів'ях і приказках, а у висвітленні тієї картини світу, яку вони створюють. Прислів'я і приказки арабської мови використовуються у всіх сферах свого життя. Як наслідок, можна умовно поділити їх на ідейно-тематичні групи та виокремити їх види за змістом, аспектам життя арабів, яких вони стосуються, або окремими компонентами.

Серед основних груп ми можемо виокремити наступні ідейно-тематичні види фразеологічних одиниць:

1) Відносини у родині, ставлення до батьків, жінок і навіть рабів:

قال من ابن هالغصين؟ قال من هالشجيره.

“Він запитав: “Звідки ця маленька гілка?”, йому відповіли: “З цього маленького дерева” (Muhammad Al-Sulaiman Al-Sudais, 1976, с.172)

Який батько, такий син (український аналог).

داو الهجن بالعصا والنساء بالنساء.

“Виправляй верблюдів палицею, а жінок – жінками” (Muhammad Al-Sulaiman Al-Sudais, 1976, с.88).

Мається на увазі, що якщо ти не можеш приборкати дружину, то візьми іншу жінку, щоб тримати її під контролем.

مثل الرمح القصير قبل بحلق راعيه.

“Так само як короткий спис: він завжди поряд з горлом того, хто його носить” (Muhammad Al-Sulaiman Al-Sudais, 1976, с.269).

У цьому фразеологічному виразі йде мова про тих, хто виступає проти батьків, родичів та друзів.

ما للصلايب الا اهله.

“У родичів є тільки родичі” (Muhammad Al-Sulaiman Al-Sudais, 1976, с.249).

Зміст цієї фразеологічної одиниці полягає у тому, що людям ніхто не допоможе окрім їх родичів. Слово **الصلايب** у даному контексті означає “родичі”, а літературний переклад – “люди, які походять від одного стегна” (**صلب**).

2) Тварини (зокрема верблюди, оскільки вони посідали важливе місце у житті кочових арабів):

عيون جمل (بعير).

“Як пара очей верблюда” (Muhammad Al-Sulaiman Al-Sudais, 1976, с.152).

“Мов дві краплі води” (український аналог).

عنز ركبت جمل.

“Як коза, що осідлала верблюда” (Muhammad Al-Sulaiman Al-Sudais, 1976, с.150).

Йде мова про тих, хто живе за встановленим порядком, посилаючись на той факт, що коза, що осідлає верблюда не зможе піти своїм власним шляхом.

3) Різноманітні людські якості як сміливість – боягузтво, добро – зло, терплячість, щедрість – жадібність, чесність – обман тощо:

قتل حتى قتل.

“Він змагався до останнього подиху” (Кухарёва, 2008, с.57).

У доісламських уявленнях у характеристиці мужності значне місце відводилось особистій відвазі, стійкості та героїзму чоловіків. У прислів'ї йде мова про людину, яка йде до кінця у будь-якій справі.

وما أعطى أحد عطاء خيرا وأوسع من الصبر.

“Найкращий дар, яким нагороджена людина – терпіння” (Кухарёва, 2008, с.73).

“Терпіння – кращий порятунок” (український аналог).

الصبر يهدم الجبل.

“Терпіння руйнує гори” (Кухарёва, 2008, с.75).

“Терпіння і труд все перемагають” (український аналог).

الكرم فضيلة والبخل رذيلة.

“Щедрість – гідність, жадібність – порок” (Кухарёва, 2008, с.93).

“Копійка карбованець береже” (український аналог).

ألحق لمين صدق، مش لمين سبق.

“Правда з тим, хто чесний, а не з тим, хто прийшов раніше” (Кухарєва, 2008, с.122).

“За праве діло стій сміло”! (український аналог)

4) Ставлення арабів до представників влади, багатства:

إذا صار خصيمك ألقاضي مين إتقاضي.

“Якщо твій ворог став суддею, кого ти притягнеш до суду?” (Кухарєва, 2008, с.194).

Фразеологічний вираз описує несправедливість влади до її представників.

حاكمك لاكمك.

“Твій суддя той, хто б’є тебе кулаком” (Кухарєва, 2008, с.200).

З огляду на вищенаведені приклади арабських фразеологічних одиниць можна простежити, що існують паремії, яким неможливо підібрати відповідний аналог в українській мові. Це пов’язано з тим, що такі фразеологізми відображають певні характеристики та особливості, які притаманні лише арабській культурі. Щоб зрозуміти зміст значення подібних фразеологічних одиниць необхідно розглядати кожен компонент висловлювання окремо.

Висновки до розділу 2

За основу дослідження видів фразеологічних одиниць було взято класифікацію В.В. Виноградова з додаванням 4 виду фразеологічних одиниць за М.М. Шанським. Особливостями формування фразеологічних одиниць кожного окремого народу полягає те, що їх формування та вживання залежить саме від культурно-людського фактору. Фразеологізми якнайкраще ілюструють цінності, важливі аспекти, моральні та етичні якості. Незважаючи на суттєву відмінність походження та різноструктурності української та арабської мов, фразеологізми арабської мови також можливо класифікувати за їх видами. Проте проаналізувавши кожен з видів фразеологічних одиниць на матеріалі арабської мови можливо виокремити певні характерні особливості, що притаманні лише арабським фразеологізмам. Прикладами особливостей виступають використання усіченої форми фразеологічних одиниць,

використання масдарів як повним аналогам дієсловам, вплив Ісламу на творення фразеологічного фонду арабської мови тощо. Основними причинами цього впливають відмінність структури мови загалом.

Але варто зазначити, що, незважаючи на численні відмінності у культурі та релігії, існують фразеологізми, що мають повні відповідники в українській та арабській мові. Іншу групу можна охарактеризувати як частково перекладні. До них належать фразеологічні одиниці, що мають аналог схожий за структурою, проте відрізняється лексичним складом і замінюється на відповідники в іншій мові. Проте існують також фразеологічні одиниці, які можливо перекласти лише описово. Найяскравішим прикладом таких фразеологізмів виступають фразеологічні одиниці коранічного походження.

В свою чергу, аналіз прислів'їв і приказок, що також виступають фразеологічними одиницями, дає можливість розподілити фразеологізми не лише за структурними характеристиками, а й за ідейно-тематичними видами. Дані приклади фразеологічних одиниць допомагають ближче познайомитися з цінностями та моральними устоями арабів, а також проаналізувати та прослідкувати глибинне ставлення арабів до всього, що їх оточує.

ВИСНОВКИ

Фразеологічні одиниці – невід’ємна частина будь-якої мови і культури. В арабській мові фразеологічні посідають чільне місце, оскільки вони охоплюють майже всі сфери людського життя. Історія виникнення та розповсюдження різноманітних фразеологізмів в арабській мові починається ще з періоду Джагалії. Люди передавали свої знання загалом в усній формі, що сприяло запам’ятовуванню та активному вживанню певних компонентів мовлення, що згодом стали загальноновживаними сталими виразами.

Найістотніший вплив на творення фразеологічних одиниць мав прихід Ісламу, а саме – Корану. Коран став джерелом мудрості як для людського життя, так і джерелом фразеологізмів. Вірші Корану запам’ятовували напам’ять, а це, в свою чергу, допомагало утвердженню окремих виразів як сталих, що з плином часу почали вживатися і у повсякденному житті. Фразеологічні одиниці, що походять виключно з Корану і не зазнали жодних видозмін та трансформацій називаються коранічними.

Розглядаючи фразеологічні одиниці як предмет вивчення фразеології було проведено чимало досліджень щодо їх класифікацій за семантичними, стилістичними, граматичними та іншими характеристиками. Основною класифікацією вважається класифікація В.В Виноградова, що складається із трьох видів фразеологічних одиниць, але з урахуванням і четвертого виду, який був введений М.М. Шанським. Розширення класифікації на ще один вид було вмотивоване недостатньою досконалістю та нечітким розмежуванням трьох попередніх видів.

Цю класифікацію також було застосовано і розглянуто на прикладі фразеологічних одиниць арабської мови. Особливість полягала у тому, що хоч українська та арабська мови належать до різних мовних сімей, чимало фразеологізмів мали однакове дослівне значення. Це пов’язано із тим, що, незважаючи на національність, людська сутність та основні моральні принципи лишаються спільними для всіх народів.

Проте варто зазначити, що набагато більше фразеологічних одиниць арабської мови, яким неможливо знайти аналог в українському фразеологічному фонді. Причиною цьому полягають особливості творення національного характеру, різноманітність культури, традицій, звичаїв та інших зовнішніх культурно-людських факторах, які впливали на кожен народ під час його розвитку по-різному.

Дослідження видів фразеологічних одиниць та порівняння їх, за наявності, з українськими відповідниками дало змогу проаналізувати характеристики умов творення, вживання різних фразеологічних одиниць у контекстах, а також прослідкувати творення варіацій у рамках певної фразеологічної одиниці, зберігаючи головні риси фразеологічних одиниць, а саме: семантичну цілісність та відтворюваність.

Варіантність характерна не лише фразеологічним одиницям української мови. Арабська мова багата на прикметники і синоніми, що і є головною причиною лексичної, а іноді і граматичної варіацій. Проте ця варіантність можлива лише у випадку семантичної подільності або самостійності окремих слів компонентів, що є характерними ознаками для фразеологічних виразів та фразеологічних сполучень відповідно.

Таким чином, класифікація видів фразеологічних одиниць досить універсальна, оскільки вказує на основні диференційні ознаки кожного з видів. Розмежування та відмінності між цими видами, а також явище варіантності слів-компонентів фразеологізмів детально прослідковуються на прикладі арабської мови, що підкреслює актуальність характеристик та розподілу на види фразеологічних одиниць для будь-якої мови. Проте варто брати до уваги, що кожна мова унікальна і має певні особливості, що притаманні лише їй. В свою чергу, це впливає на класифікацію фразеологічних одиниць кожної мови і вимагає виокремлення та опису цих особливостей.

АНОТАЦІЯ АРАБСЬКОЮ МОВОЮ

الوحدات الصيغية هي جزء لا يتجزأ من أي لغة وثقافة. في اللغة العربية ، تحتل العبارات مكانة بارزة ، لأنها تغطي جميع مجالات الحياة البشرية تقريبًا. يبدأ تاريخ ظهور وانتشار الوحدات اللغوية المختلفة في اللغة العربية مع فترة جاغاليا. نقل الناس معارفهم بشكل عام في شكل شفهي ، مما ساهم في الحفظ والاستخدام الفعال لمكونات معينة من الكلام ، والتي أصبحت فيما بعد تعبيرات مستقرة مستخدمة عالميًا.

كان لوصول الإسلام ، أي القرآن الكريم ، التأثير الأكثر أهمية في إنشاء الوحدات اللغوية. أصبح القرآن الكريم مصدرا للحكمة لكل من حياة الإنسان ومصدرا للعبارات. تم حفظ آيات من القرآن الكريم ، وهذا بدوره ساعد على ترسيخ بعض التعبيرات على أنها ثابتة ، والتي بدأت مع مرور الوقت تُستخدم في الحياة اليومية. الوحدات الصيغية التي نشأت حصراً من القرآن ولم تخضع لأية تغييرات وتحولات تسمى القرآنية.

بالنظر إلى الوحدات اللغوية باعتبارها موضوعًا لدراسة العبارات ، فقد أجريت العديد من الدراسات حول تصنيفاتها وفقًا للخصائص الدلالية والأسلوبية والنحوية وغيرها. يعتبر تصنيف بفينوهرادوف التصنيف الرئيسي ، ويتألف من ثلاثة أنواع من الوحدات اللغوية ، ولكن مع مراعاة النوع الرابع ، الذي قدمه شانسكي كان الدافع وراء توسيع التصنيف ليشمل نوعًا آخر هو عدم كفاية الكمال وعدم الوضوح في تحديد الأنواع الثلاثة السابقة.

تم تطبيق هذا التصنيف أيضًا والنظر فيه على مثال الوحدات اللغوية. تكمن الخصوصية في أنه على الرغم من أن اللغتين الأوكرانية والعربية تنتمي إلى عائلات لغوية مختلفة ، إلا أن العديد من الوحدات اللغوية لها نفس المعنى الحرفي. ويرجع ذلك إلى حقيقة أنه بغض النظر عن الجنسية ، فإن جوهر الإنسان والمبادئ الأخلاقية الأساسية تظل مشتركة بين جميع الشعوب.

ومع ذلك ، تجدر الإشارة إلى أن هناك العديد من الوحدات اللغوية للغة العربية التي لا يمكن العثور عليها في صندوق العبارات الأوكرانية. والسبب في ذلك هو خصوصيات خلق الشخصية الوطنية ، وتنوع الثقافة والتقاليد والعادات والعوامل الثقافية والإنسانية الخارجية الأخرى التي أثرت على كل أمة بطرق مختلفة أثناء تطورها.

أتاح البحث في أنواع الوحدات اللغوية ومقارنتها ، إن وجدت ، مع النظراء الأوكرانيين ، إمكانية تحليل خصائص شروط الإنشاء ، واستخدام الوحدات اللغوية المختلفة في السياقات ، وكذلك متابعة إنشاء اختلافات ضمن سياق معين. الوحدة اللغوية ، مع الحفاظ على السمات الرئيسية للوحدات اللغوية ، وهي: التكامل الدلالي والتكاثر.

الاختلاف هو سمة ليس فقط للوحدات اللغوية للغة الأوكرانية. اللغة العربية غنية بالصفات والمرادفات ، وهذا هو السبب الرئيسي للاختلافات المعجمية وأحيانًا النحوية. ومع ذلك ، فإن هذا المتغير ممكن فقط في حالة التقسيم الدلالي أو استقلالية الكلمات المكونة الفردية ، والتي تعد سمات مميزة للتعبيرات اللغوية والتركيبات اللغوية ، على التوالي.

وبالتالي ، فإن تصنيف أنواع الوحدات اللغوية عالمي تمامًا ، حيث يشير إلى السمات التفاضلية الرئيسية لكل نوع. يتم اتباع التمييز والاختلاف بين هذه الأنواع ، وكذلك ظاهرة الكلمات المتغيرة - مكونات الوحدات اللغوية ، بالتفصيل على مثال اللغة العربية ، مما يؤكد أهمية الخصائص والتقسيم إلى أنواع من الوحدات اللغوية لأي لغة.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Авксентьев, Л.Г. (1983). *Сучасна українська мова*. Харків: Вища школа.
- Баранник, Д.Х. (1968). *Фразеологія в усному монологічному мовленні. Питання мовної культури*. Київ: Наукова думка.
- Бекиров, Р.А. (2016). *Глагольные фразеологические сращения современного арабского языка*. Серия «Филологические науки». Том 2 (68), № 3 с. 449–452.
- Бекиров, Р.А. (2019). *Глагольные фразеологические единства современного арабского языка*. Научный вестник Крыма №2.
- Булаховский, Л.А. (1952). *Курс русского литературного языка*. Киев: Радянська школа.
- Васецька, О.І. (2010). *Система і структура східнослов'янських мов*. Київ: Видавництво НПУ ім. М.П. Драгоманова.
- Виноградов, В. В. (1972). *Русский язык (Грамматическое учение о слове)*. Москва: Высшая школа.
- Гаврин, С.Г. (1963). *Изучения фразеологии языка в школе*. Москва: Учпедгиз.
- Гаврин, С.Г. (1972). *Заметки по теории фразеологии*. Тула.
- Горчинська, Л.В., ЕльТахраві Абдель Рахман Рашад. (2021) *Фразеологізми української та арабської мов. Спільне та відмінне*. Вінницький національний технічний університет
- Жуков, В.П. (1978). *Семантика фразеологических оборотов*. Москва: Просвещение.
- Закиров, Р.Р. (2020). *Способы передачи фразеологии Корана в переводах на русский язык*. Казань: ИД “МеДДоК”.
- Кухарёва, Я.В. (2008). *Словарь арабских пословиц и поговорок (с лексико-фразеологическими комментариями)*. Москва: АСТ Москва.
- Ларин, Б.А. (1977). *История русского языка и общее языкознание*. Москва: Просвещение.

Мойсієнко, А.К., Мосенкіс, Ю.Л., Бас-Кононенко, О.В., Бондаренко, В.В., Гапченко, О.А., Кравченко, Л.О., Мацько, О.М., Плющ, Н.П., Сидоренко, О.М. (2010). *Сучасна українська літературна мова: Лексикологія, Фонетика*. Київ: Знання.

Muhammad Al-Sulaiman Al-Sudais (1976). *A critical and comparative study of modern najdi Arabic proverbs*. Saudi Arabia.

Скрипник, Л.Г. (1973). *Фразеологія української мови*. Київ: Наукова думка.

Спринчак, Я.О. (1976). *Етимологічний аналіз фразеологічних виразів*. №5.

Ужченко, В.Д., Ужченко Д.В. (2005). *Фразеологія сучасної української мови*. Луганськ: Альма-матер.

Шанский, М.М. (1969). *Фразеология современного русского языка*. Москва: Высшая школа.

Шевчук, С.В. (2017). *Сучасна українська літературна мова: навчальний посібник*. Київ: Алерта.

Інформаційні ресурси

<https://esu.com.ua/article-24450>

Железняк, М. Г. & Масенко, Л.Т. (2007). *Діалект*. Енциклопедія Сучасної України. К.: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України.